

BIBLIOGRAFIA

KRAUTHEIMER, Richard.-

"Arquitectura Paleocristiana y Bizantina"

Manuales Arte Cátedra, Madrid, 1984.

L'obra de Krautheimer, publicada per primera vegada l'any 1965, i en successives edicions en 1975, 1979 i 1981 amb el títol *"Early Christian and Byzantine Architecture"*, ha estat recentment traduïda al castellà per Consuelo Luca de Tena dins la col·lecció "Manuales Arte Cátedra", de Madrid, que dirigeix el Prof. Antonio Bonet Correa.

L'important estudi de Krautheimer, és dividit en set grans apartats, a través dels quals fa un estudi acurat de l'arquitectura paleocristiana i bizantina des dels orígens fins a arribar a l'època tar-do-bizantina.

A la primera part, "L'arquitectura cristiana abans de Constantí" centra l'interès en el marc històric cronològicament situat entre: 50-150 d.C.; 150-250 d.C. i 250-313 d.C.

Al capítol següent, "El segle IV", divideix l'estudi en dues parts. L'arquitectura eclesiàstica a l'època de Constantí, i l'arquitectura cristiana a les capitals després de Constantí (Constantinoble, Jerusalem, Antioquia, Milà, Trèveris i Colònia, i finalment Roma).

Comença el tercer apartat, "El segle V", amb una introducció i tot seguit analitza les manifestacions arquitectòniques de les costes del mar Egeu (costa Àsia Menor, Egipte, Grècia i Balcans), i les de les terres de l'interior (Síria, Palestina, Jordània i l'altiplà de l'Àsia Menor). Acaba oferint una visió de l'occident llatí (Roma, Nord d'Itàlia, Sud de França, Ístria, la Vèneto Oriental i Caríntia, Dalmàcia, Ravenna, Àfrica, el Sud d'Itàlia, Sicília i Espanya).

Inicia la quarta part, "L'arquitectura protobizantina" amb una breu introducció al moment històric i a continuació estudia Santa Sofia i els edificis germans, per parlar després de l'arquitectura convencional a l'època de Justinià, i acabar referint-se a l'arquitectura de l'època de Justinià a les províncies.

Al capítol cinquè, "Arquitectura religiosa després de Justinià", com a l'apartat precedent, en breus paraules situa l'estat de la qüestió dins del marc històric per passar tot seguit a descriure i a estudiar les esglésies cruciformes amb cúpula, i en un subapartat, la situació en terres fronteres, és a dir, a Mesopotàmia i Tur-Abdin, a Egipte i a Núbia, als Balcans, a Bulgària, a Armènia i a Geòrgia.

A la sisena part, "L'arquitectura bizantina mitjana des dels emperadors macedonis fins a la conquesta llatina (864-1204)" segueix la mateixa metodologia, i, després d'una introducció, fa l'estudi de les noves tipologies arquitectòniques i del "Renaixement Bizantí Mitjà", per acabar el capítol amb un darrer apartat que dedica a l'estudi de l'arquitectura bizantina mitjana: evolució i

estils regionals (Constantinoble, Grècia Septentrional i els Balcans, Grècia, Àsia Menor, i els baluards a Occident).

En finalitzar l'obra, al capítol setè, hi podem trobar l'estudi del "Període final de l'arquitectura bizantina", és a dir, l'arquitectura tardo-bizantina; l'arquitectura dels Paleòlegs (fase inicial i plena); Salònica i Sèrvia; Bulgària i Constantinoble.

L'important tractat d'arquitectura paleocristiana i bizantina del Prof. Krautheimer, és una obra perfectament estructurada amb acurat rigor científic. Donen suport al text, nombroses i interessants notes a peu de pàgina, així com un ventall de fotografies i de plantes dels edificis i de les seves parts més significatives.

A les darreres pàgines de l'estudi, i abans d'oferir-nos una important bibliografia seleccionada en diferents apartats i temàtiques, hi ha un glossari amb la principal terminologia.

ESTELA MARCOS, Margarita M.

La escultura del marfil en España. Románico i Gótico.

Madrid, Editora Nacional, 1984

Colección Arte del Tiempo y del Espacio, n. 14.

L'objectiu que es proposa aquest treball és fer una síntesi de la història de l'art del marfil cristià de l'Edat Mitjana espanyola, i l'estat actual del seu estudi.

Per això, Margarida Estela Marcos, estructura el seu llibre en quatre parts. Comença amb una introducció, on justifica la finalitat del treball, alhora que fa un breu resum de l'estat de la qüestió, juntament amb un record dels autors nacionals i estrangers que estan o han estat interessats pel tema. Tot seguit, el cos principal de l'obra es divideix en dos apartats. El cap. I, el dedica a l'estudi dels iveris romànics, i el cap. II, als corresponents a l'època gòtica. A la part del món romànic, comenta els tallers del s. XI i les obres del s. XII, juntament amb d'altres escoles. L'estudi de l'art de l'ivori en el món gòtic s'introdueix amb les produccions de marfil dels inicis d'aquest període, subratllant amb especial interès les "Verges Badadisses". A continuació, analitza l'època d'esplendor, que comprèn el final del segle XIII i el segle XIV, per acabar amb l'art del marfil del s. XV.

El llibre finalitza amb una revisió de les fonts documentals i literàries en què s'ha fonamentat el treball, i l'esquema i l'esbós del que l'autora pensa que hauria de ser un estudi futur, més profund, d'aquest camp artístic de la producció de marfils medievals cristians espanyols.

Margarida Estela Marcos, a través de les pàgines de l'obra a la qual fem referència, aconseguix fer una bona sinopsi de l'escultura de marfil a Espanya, estudi que enriqueix amb força material gràfic, reproduït amb blanc i negre, i amb una acurada bibliografia al final de l'obra.

M. Teresa Matas i Blanxart